

abdulah sidran

POTUKAČ

Kazivanja o Gorohotljima bijahu objavljena.

Knjiga u koju ih zapisivač sabra prode od ruke do ruke i mnogi se razuman i učen čovjek zapita: a ko je bio onaj koji je sve ovo sabrao, zapisao i u knjigu složio?

Kako on već dugo bijaše mrtav, niko o njemu ne znade ništa reći. A knjiga, kolajući po svijetu, obre se jednoga dana i u rukama čovjelka učenog i znalca koji je, sa svojim spravama za gledanje u zvijezde, zasićen životom što ga proveđe u gradu među brdima, živio sam, daleko od svih gradova i ljudi, u planini.

Zvjezdovanac pročita knjigu kazivanja o Gorohotljima i nađe da u svoj učenosti svojoj za gorohotljansko pleme nikada nije čuo, što sebi odri na račun svoga prevashodnog zanimanja za zvijezde. Među požutjelim koricama nađe mnogo svojih misli i uzboja se da se, odnekud, njegova sudbina ne veže za sudbinu toga plemena.

Tako u njega nenadano uđe crv i poremeti mir kojega je on gradio dugo i u mukama.

Još mnogo puta pročita Kazivanja, razborito i mudro, tražeći da sazna štograd o zapisivaču i njegovoj povijesti — no zaludu. Rabota skonča na tome što nekoliko puta podvuče odlomke koji su govorili nešto o vremenu, dobu, i što napamet nauči rečenicu „Sve svoje nosim u svoj grob“, koja mu se učini srecem onih dijelova knjige koji su se mogli odnositi na zapisivača. A o samom zapisivaču, pak, iz „Kazivanja“, ne uzmože ništa saznati. Zapisivačev se lik gubio u zamagljenih rečenica i nepovratno tonuo u vodama nerazumljivih i tromljihi riječi.

A onaj crv u zvjezdovancu sve jednak je rastao. Rastući tako, on poduprije onaj dio zvjezdovančevog bića koji ga je gonio da još jednom siđe u grad uskoga neba i dovede sebi žennu, te da s njom, u šumama, proživi godine koje su ga još dijelile od smrti.

U zvjezdovancu se tako zavržte tegobna borba. Ona potraja dugo, a skonča tako što zvjezdovanac prokli i knjigu i zapisivača i odluči:

— Moram pronaći njegov grob.

Zvjezdovanac je tako sišao u grad. Obišao je sva gradska i prigradska groblja, mjesecima tumarao između starih, drvenih, kamenih, grobnih biljega, i načitao se svakojakih grobnih natpisa, a obuzetog sve duže drži. Danas, vode nema, ni pleme gotovo da nema. Ja ne znam. Živim tu, na kopnu, među svakojakim ljudima, a ni svoje sablemenike, ni sebe samog u njima ne prepoznam. A pamtim sve: voda je nekada bio onaj koji je govorio: treba ići odavdje, ovdje nije dobro, tamo jeste dobro, ovdje božija ruka nije spremna na užvrat i dar, tamo jeste, ovdje ništa nije, tamo sve jeste — tako je govorio i tako bio vođa. Voda je bio i onaj što je sam živio sa ženom na planini, onaj što je nušio sagradeno, nagonio tako na novu gradnju, i bio vođa takо. Voda je bio i onaj što je ovdje na kopnu, među tuđinama, sazivao u svoj dom sablemenike, i, noćima i noćima, pleo priče o precima, a svi ga slušali, plakali i pjevali, plakali i pjevali. Lijepim je riječima tako vezivao ljudsku ruku za ljudsku ruku, i bio vođa. — Sve su to bile vođe, ni jedan vojskovoda, a opet su bili srečni oni koji stigoše za tih vremena odživjeti život.

OVDJE
POK U POKOJ
POCI NAJ
KO I J ŽIV
POJ KA JA UK

Dugo se zvjezdovanac mučio, a i pored sve učenosti svoje i znanja, ne uzmože razabrati što je sve nekada pisalo na grobu čovjeka koji, kako pominja zvjezdovanac, „u svom osobenjaštvu“, za mjesto vječnog počinka odabira saravan sa koje su nekada u svečanim danima ispljavani topovski plotuni. Zvjezdovanu se učini sigurnim jedno: Ovdje u pokolu počiva onaj koji je živio — i nađe da se ostale riječi mogu samo nagadati. Nade i to da je posljednja riječ mogla biti ja i uk, ali ga je tu bunio onaj razmaka u sredini. Ispisa na papir mnoge riječi sa ja i uk, i vidje da su tu mogle stajati još samo dvije riječi j a z u k, i j a b u k a. Prvu odbaci zbog toga što se ona već davno, i u gororu, prestala upotrebljavati, a takođe i drugu, pomislivši da njoj nikako ne može biti mjesto na grobnom natpisu, pa i ma kako osobenog čovjeka. I mudro zaključi: čovjek čiji je

ovo grob, za svoga života, imao je golemu želju da gospodari i, njome gonjen, odabrao je sebi grob na ovome mjestu, varajući se tako nadom da će njegov duh ostati da lebdi nad žiteljima grada i na konj njegove smrti. A sve to zvjezdovanac u svojim naslućivanjima poveza sa onim poglavljem „Kazivanja“ koje je govorilo o čovjeku koji je živio i umro na visoravni ponad nove naseobine Gorohotljana. I ne mogavši, dakle, razabrati što je sve pisalo na kamenom biljgu, zvjezdovanac spozna da mu ne ostaje ništa drugo do da raskopa zemlju pod biljgom, gdje je nekada moralda biti humika. A na umu imade rečenicu: *Sve svoje nosim u svoj grob.*

I, njegovo ga otkriće učini srećnim. Pod lubanjom bivšeg čovjeka nade olovnu kutiju, koju ne moguće odmah otvoriti, te zatrpa i utaba grob. A kada kutiju otvari, bi nemjerljiva njegova sreća. Hitro preletje očima preko prvih stranica male, od debelog papira za kese napravljene i žicom uvezane bilježnice, ispisane sitnim lijevim rukopisom, nekada crvenim, a sad požutjelim mastilom. Vidje da su to nepovezane, rastrgane bilješke, od kojih su se neke, kako mu se učini, u cijelosti mogle pripojiti „Kazivanjima“, dok pojedinim vezu sa „Kazivanjima“ ne uzmože odmah uočiti. Pa se hajapljivo, tresući se od uzbudjenja, bací na čitanje.

„O kad bi se napisale riječi moje!
kad bi se stavile u knjigu!

Jer sve što doprije do mojih ušiju, i sve što stigoh da saznam o minulim vremenima, sve to, danas je pretežak tovar na mojim plećima, i ja, evo, posrćem, danonoćno.“

Samo je to pisalo na prvoj stranici zapisivačevog rukopisa. Zvjezdovanac brže-bolje okrenu drugu stranu.

„Pleme kojemu pripadam imalo je svoga vodu, nekad. To jeste bilo davno, ali moje sjećanje na kazivanja o tome dobu ni za tren ne jenjava, i što dan i godine više prolaze, ono me sve češće obuzima, a obuzetog sve duže drži. Danas, vode nema, ni pleme gotovo da nema. Ja ne znam. Živim tu, na kopnu, među svakojakim ljudima, a ni svoje sablemenike, ni sebe samog u njima ne prepoznam. A pamtim sve: voda je nekada bio onaj koji je govorio: treba ići odavdje, ovdje nije dobro, tamo jeste dobro, ovdje božija ruka nije spremna na užvrat i dar, tamo jeste, ovdje ništa nije, tamo sve jeste — tako je govorio i tako bio vođa. Voda je bio i onaj što je sam živio sa ženom na planini, onaj što je nušio sagradeno, nagonio tako na novu gradnju, i bio vođa takо. Voda je bio i onaj što je ovdje na kopnu, među tuđinama, sazivao u svoj dom sablemenike, i, noćima i noćima, pleo priče o precima, a svi ga slušali, plakali i pjevali, plakali i pjevali. Lijepim je riječima tako vezivao ljudsku ruku za ljudsku ruku, i bio vođa. — Sve su to bile vođe, ni jedan vojskovoda, a opet su bili srečni oni koji stigoše za tih vremena odživjeti život.“

Uzbuden od želje da što prije sazna sve što je zapisivač ponio u svoj grob, zvjezdovanac se ne zadrža ni na jednoj rečenici. Ne osjeti da u svemu što je pročitao ima li jedna koja se ne bi, sasmosto, dala ukloniti u sve ono što je „Kazivanja“ pročitavši, saznao. Te nastavi točiti svoju žed.

„Slabo ljeto.

Sve što sam saznao, zapisao sam. I zbilja: od svega što je bilo, ostala su samo kazivanja, a i ona se već poboravljaju, i riječi su oni koji ih govore, još rijedi oni što ih slušaju, pa ko bi onda bio da ih pamti! I, sutra, hoće li ičega biti? Ja ne znam.“

„Kiše, guste, teške.

Tonova pisma me raduju. Ne znam samo koliko je dobro, i da li je uopšte dobro, što me ona vraćaju u svijet, među ljudi, što me trijezne. Jer, ja ovako sasvim temeljno gušim muku, umnožavajući je, sobom.“

„Blato, do koljena.

Pa ne mogu više da dijelim ono posrtanje u vrijeme kad o sebi ništa ne znadod od ovoga posrtanja sada kad o sebi znam i slutim više no što iko drugi o sebi sluti i zna. Isto je to posrtanje, jedan pad i ponor, jedan nespokoj. A drugo ništa me postoji: samo posrtanje, ponor, pad i nespokoj. — Kako je samo srećan bio vajar, Dim kako je bio srećan, a Dobročinitelj teč! Kalkva su to vremena bila! Kome ču ja danas dobro da učim i ko će mene, zbog toga, da ubije? I neće li i od mene, ili od kogog moga potomka, zagledanog u zvijezde, kao nekad od vajara, nastati novo pleme? Onda kad više ne mognem, već odem u brda, kao i on, nekad. Jedino Bog zna šta će sve biti. Ja samo jedno: ne odem li, otvorice se moje tijelo i šiknuće napolje sav taj užas, sva tak krv...“

Tada se zvjezdznancu sve obznnani: da je zapisivač bio jedan od posljednjih Gorohotljana, da se njime gorohotljanska povijest zatvara u krug. I obznnani mu se ono što ga presiće u grudima i slomi: da od njega, zvjezdznanca, počinje nova povijest, nelkog novog, ne srećnog, plemena; da je knjiga o Gorohotljanim i došla do njegovih ruku samo da bi ga u grad, po ženu, nagnala, pa da sve ponovo ikrene beskonačnom putanjom, da se sve dogodi opet i opet, da nikada ne bude ikraja toj mući, hodočašcu, čemu li. Zvjezdznac podiže oči zvijezdama: nek me nosi kud nosi, ja ču u nebo da gledam, dok mogu...

„Smrzava se.

A kosti moga oca već dugo plivaju u utrobi ratničkog groblja. Sve je mnogo, mnogo ranije počelo. Ta smrt, to je već bila objava. Ja mogu, još uvijek, da oživim tu noć: njegova sestra nas prodrma: ustajte, umrije vam otac! Ustadosmo i poredasmo se pored postelje, po starini i po veličini. Nasmija se prije no što ga opijum obesvijesti. A umrije u zoru, otvorenih očiju. Žene: spustite ga na pod, licem prema istoku, itako treba. Mi ga spustimo. U to će doći ljudi: Šta ste to uradili, brzo ga podignite gore, on je bio ratnik i boga nije poznavao. — Mi ga podignusmo. Mučnina od koje je sve podilazila jeza.“

„Pucketa zemlja.

Ja razabirem svoje znanje: znam kako i za što još živi majka. Sestruru svoju znam. Znam braću i znam da se oni u mene, kao ni ja u njih, ne mogu pouzdati. Znam Tona i svu njegovu čistotu. Svalki svoj grijeh znam. Znam kako sam izgubio lijevu ruku i u kojim se poslovima mogu pripomagati onim što je od nje ostalo. Znam svoju slabu ženu, i njen budući porod znam. Znam da je drbitava i nesigurna ruka kojom pišem. Ova misao — spora, a ne postojana. Znam da se riječi koje izgovaram ni za kog i ni za što ne kače. Znam da, izgovorene, ostaju da lebde ponad ljudskih glava. Znam da će u budućim danima svalkojaka još bolest da nasreće na moje srce. Znam da ono ni jednoj neće odoljeti. Znam da nema broja morama koje će me potapalti, opet i opet, opet i opet.

I još ovo znam: pohodiće me sve što na čovjeka ikada hoće — mir i spokoj nikada. Sve u životu imaču, mira i spokoja — nikada.“

„Isparavaju se mirisi.

A šta sve nisam kušao, čega sve još uvijek mogu da se sjetim! Gajio sam najplemenitije sorte golubova, sobu svoju dijelio sa njima, od svojih usta otkidajući, najljepšim ih žitima hranio, na srce ih privijao. Odnosio ih dalje i u nebo bacao,kušajući njihovu ljubav — a oni se vraćali, i krvavih krila, i činile me srećnim... No, ne za dugo...

Jahao konje, na trkama najboljim jahačima i za po tri konjiske dužine uticao, pehare primao i dijelio, bivao srećan... no ne, ni to za dugo.

Bio onda dundjer, i hodao po selima, noseći u torbi samo svoj prosti alat, podizao ljudima kuće, velike, svijetle, prostrane i suhe. I mogu da se sjećam zora koje me u sijenu, u šumi, u polju, u žitu zatačaše, hranio se mlijekom i sirom, pio seosku rakiju, stavljao zlatna prstenja na ruke seljačkih kćeri — no ni to ne bi za dugo.

Putovalo, što na konju, što pješke, zemlju obišao, video i zemlje u kojima se drugim jezicima govori, video svijet i ljudi, o svemu u ipitao, od čega žive i kaša, vode li ljubav — bivao srećan i spokojan, ali ne, nipošto ne za dugo, o Bože!

Pa igrao razne igre, pamet sebi šahom oduzimao, knjige o šahu proučavao, čuvene majstore tukao, među drvenim kipovima hiljadu života proživio, i bivao srećan, raspamećen — ali i te se ljubavi moje srce brzo zasitilo...“

„Topi se snijeg.

Otac je govorio: život je jabuka koju treba pojesti hitro, divljacka, mljjackavo, nikad se ne stideći pljuvačke koja curi niz bradu, što je nje više, to je bolje...“

Ovdje zvjezdznac zastade, jer ga riječ ja b u k a sjeti natpis na zapisivačevom grobu. Te prekide čitanje bilježalca i stavi pred sebe prepisan grobni natpis. Kada ja i uk spoji slovom b, od riječi jawk ne ostade ništa i zvjezdznac vidje da prethodna riječ nikako ne može biti poj, te i njoj poče dodavati slova, sve dok ne izađe da: ovdj pok u pokoj poči naj ko i j živ poj ka ja uk, ne može značiti ništa drugo do

OVĐJE
NAPOKON USPOKOJEN
POČIVA ONAJ
KOJI JE ŽIVOT
POJEKO JABUKU.

Začudi se zvjezdznac u svojoj učenoj glavi: pa nije mogao nesrećan umrijeti čovjek koji na svoj grobni kamen upisa ovakve riječi! I tako, zadovoljan što jeste otkrio, a zbrunjen, i poradovan malo onim što je otkrio, zvjezdznac nastavi čitanje.

„Bljuzgavica.

Pa se lačao pera, opisivao muku, pakao u kome se obreh pretvarao u maglu, ne bi li u njoj dosludio mir i spokoj, spokojan i miran dan. Opisivao muku i dobro — od dobra zlo čineći, a muku umnožavajući. I mislio: sve što te muči, muči te već godinama. Zar to nije dovoljno da sve to već i prestane uzimati kao muku? I mislio: sve što te muči, muči te već godinama. Zar to nije razlog da već jednom svršiš sa sobom, da skončaš? — A, nakon svega, uvijek i uvijek, iz sebe kao iz pustinje izlazio...“

„Sve isto.

Sve sam zapisao. Ostalo mejasno poglavje o dolasku Cigana u Gorohot. Na to je, valjda, mislio Dobročinitelj, rečavši: Jer proći će ovuda narod čiji će usud biti i vaš usud. — Sada sam već silt svega. Zar je nepovratno minuo i gade mi se sva ta prikrivena značenja. Odose Gorohotljani iz mene. Kuda ču sad ja? Kuda bilo, samo ne ovdje.“

„Pijesak, pustinja.

Daleko od svog grada, no opet kujla, krv, no opet nemam u sebi oslonca. I šta naučili, Bože blagi? — Ko u promjeni mjeseta traži spasa, kao ptica-selica, taj neće ništa naći, jer je zemlja za njega svuda ista. Pa je li to bila moja zabluda i zabluda mojih predaka i podanika? Je li? Je li, kad su mladići na otočju govorili: nama i ne treba ništa drugo samo dugi zamamni hod? Je li to bila moja zabluda? U kojoj ljubavi da se sada utapam? Ne postoji više pleme Gorohotljana, otišao je iz mene Dim, i Dobročinitelj, i Vajar, i Starac, ostaо sam pust, a šta sam sve bio, šta sam sve sām ja bio, a, evo, nigdje me nema, nigdje me nema, i nigdje nisam...“

Zvjezdznac u svom srcu razumje zapisivača, čovjeka koji nije imao mir, i, premda mu ne bijahu dobro razumljive muke o kojima je zapisivač govorio, postadoše mu milija i „Kazivanja“ i rukopis kojeg je prelistavao. Pa opet, protiv svoje malopredašnje misli, salbravši se, reče:

„A ove bilješke još više zamaluju ionako mutne stranice „Kazivanja“, i sve je to skupa, kad se ovako razumno uzme razumljivo muke o kojima je zapisivač govorio, postadoše mu milija i „Kazivanja“ i rukopis kojeg je prelistavao. Pa opet, protiv svoje malopredašnje misli, salbravši se, reče:

„A ove bilješke još više zamaluju ionako mutne stranice „Kazivanja“, i sve je to skupa, kad se ovako razumno uzme razumljivo muke o kojima je zapisivač govorio, postadoše mu milija i „Kazivanja“ i rukopis kojeg je prelistavao. Pa opet, protiv svoje malopredašnje misli, salbravši se, reče:

„Vidje zatim da je zapisivač na marednim stranicama napravio bezbroj razbacanih crteža i skica u kojima razabra mnoštvo raznolikih dvonožnih i višenožnih ljkova. A na posljednoj stranici pročita:

„Blato, blato, blato.

Uronio sam, i sad, kad se život stišao, ja razabirem i vidim: ništa ja to u svem svojem životu ne činim do potuca se, od ručke do ručke, od praga do praga, od strehe do strehe, od grada do grada, od stabla do stabla, kao pašče, pašče i ništa drugo.

Ali, sad, kad se život stišao, nadoh napokon riječ u koju čitav mogu da stanem, a da mi u njoj nije ni tijesno ni odveć komotno, nadoh riječ potučać, i, gde čuda! učini mi se da nikada ništa drugo nisam ni tražio do talkvu riječ, riječ u koju ču moći čitav da stanem, kao što stojim u svojem imenu. Potučać! Eto riječi koja je čekala da se istanji moja koža, da prolipi krv, pa da mi se onda obznnani, da me onda obujmi, da mi bude moja druga koža — i da se smirim, da se sminim napokon, tako, u času kad saznaš sebe.

Sad mogu miran među ljudi da zadem.“

Kada, ovom rečenicom, bi završen potučićev rukopis, zvjezdznac ostade sam sa svojom muškom. Nekoliko puta okuša podići pogled ka zvijezdama, ali glava mu je svejednako padala manje. Kuda mu krenu noge, ne htjede srce, a kud ono htjede — ne smjede nogu.

I zvjezdznac je danima i noćima stajao pored potučićevog groba, prebirajući u svojoj učenoj glavi rečenice koje potučić ispisao, pa kad konačno sve sabra i sravni, reče: sam ču ja, svojom voljom, učiniti ono što će me, htio ili ne htio, snaći jednoga dana. Još to i ne izgovori, a već se predomisli, već posumnja.

I takav, stolmljen, kolebljiv, ni u što siguran, zvjezdznac uze ženu za ruku i zaputi se u brda, gdje su ga, tužne i nesttoplje, čekale njegove sprave za gledanje u zvijezde.

A kud ljudi koji se bave poslovima oko knjige saznaše za zvjezdznacovo otkriće, i kud iz groba izvađen potučićev rukopis dođe do njihovih ruku, oni, viđeši sve kako jest, pommo sve razmotritvi i o svemu temeljno razmisliši, odu na zaravan sa koje su nekada ispaljivani topovski plotuni i na potučićev grobni biljeg, umjesto Ovdje napokon uspokojen počiva onaj koji je život pojeo ko jabuku, napišu ove riječi:

OVĐJE
NEUSPOKOJEN
POČIVA ONAJ
KOGA JE ŽIVOT
POJE
KO
JABUKU.